

Neuvoston päätelmät lasten motoristen taitojen sekä liikunta- ja urheilutoiminnan edistämisestä ⁽¹⁾

(2015/C 417/09)

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO JA JÄSENVALTIOIDEN HALLITUSTEN EDUSTAJAT

I PALAUTTAEN MIELEEN ASIAN POLIITTISEN TAUSTAN, JOKA ON ESITETTY LIITTEESSÄ, JA SEURAAVAT ASIAKIRJAT:

1. Neuvoston 27. marraskuuta 2012 antamat päätelmät terveyttä edistävän liikunnan lisäämisestä ⁽²⁾, joissa korostetaan, että *"liikunnan hyödyt koskevat ennalta ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta, joten siitä on etua joka iässä"*.
2. Neuvoston 26. marraskuuta 2013 antaman suosituksen monialaisen terveyttä edistävän liikunnan lisäämisestä ⁽³⁾, jossa jäsenvaltioita kehoitetaan laatimaan eri alojen välisiä politiikkoja ja integroituja strategioita, joissa huomioidaan urheilu, koulutus, terveys, liikenne, ympäristö, kaupunkisuunnittelu sekä muut asiaankuuluvat alat, ja jonka mukaan *"koulujen liikuntakasvatus voi olla tehokas keino lisätä tietoisuutta terveyttä edistävän liikunnan merkityksestä, ja koulut voivat helposti ja tehokkaasti panna täytäntöön tätä koskevia toimia"*.
3. Euroopan unionin toisen urheilualan työsuunnitelman (2014–2017) ⁽⁴⁾, joka hyväksyttiin 21. toukokuuta 2014 ja jossa määritetään terveyttä edistävä liikunta sekä urheilualan koulutus EU:n urheilualan yhteistyön ensisijaisiksi aiheiksi; työsuunnitelmalla perustettiin terveyttä edistävää liikuntaa käsittelevä asiantuntijaryhmä ehdottamaan suosituksia koulujen liikunnanopetuksen – varhaislapsuuden motoriset taidot mukaan lukien – edistämiseksi sekä urheilualan, paikallisviranomaisten ja yksityisen sektorin välisen arvokkaan vuorovaikutuksen kehittämiseksi.

II TOTEAVAT SEURAAVAA:

4. Leikin ja virkistyksen merkitys jokaisen lapsen elämässä on jo pitkään ollut tunnustettua kansainvälisen yhteisön piirissä. Lapsen oikeuksista vuonna 1989 tehdyn YK:n yleissopimuksen 31 artiklassa todetaan selväsanaisesti, että *"sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin"*. Kaikki lapsille suunnattu toiminta, myös urheilu ja liikuntakasvatus, on aina toteutettava lapsen oikeuksista tehtyä YK:n yleissopimusta noudattaen.
5. EU:n liikuntaa koskeissa suuntaviivoissa ⁽⁵⁾ todetaan, että pienten lasten päivittäiset tottumukset ovat muuttuneet viime vuosina uusien vapaa-ajanviettomallien (TV, internet, videopelit, älypuhelimet jne.) vuoksi ja että tämä on johtanut liikunnan määrän vähenemiseen. Tätä ilmiötä saattavat selittää myös ajanpuute, sosiaaliset ja taloudelliset tekijät, elämäntavan muutokset tai lähellä sijaitsevien asianmukaisten urheilutilojen puute. EU:n suuntaviivoissa kannetaan huolta siitä, onko lasten ja nuorten liikunta korvautunut toiminnalla, joka edellyttää paikallaan istumista.
6. Huolimatta siitä, että lapsilla on yleinen taipumus olla fyysisesti aktiivisia, lasten liikunnan määrä on vähentynyt viimeisten 20 vuoden aikana. Samanaikaisesti tämän muutoksen kanssa lasten ylipaino ja lihavuus sekä terveysongelmat ja fyysiset vammat, kuten tuki- ja liikuntaelämistön sairaudet, ovat lisääntyneet. Maailman terveysjärjestön (WHO) aloitteeseen *"Childhood Obesity Surveillance Initiative"* (lapsuusiän lihavuuden seuranta koskeva aloite) perustuvan tutkimuksen mukaan EU:ssa yksi kolmesta 6–9-vuotiaasta lapsesta oli ylipainoinen tai lihava vuonna 2010 ⁽⁶⁾. Tämä on huolestuttavaa, koska vuonna 2008 vastaava osuus oli vain yksi neljästä ⁽⁷⁾.

⁽¹⁾ Näissä päätelmissä "lapsilla" tarkoitetaan 0–12-vuotiaita lapsia.

⁽²⁾ EUVL C 393, 19.12.2012.

⁽³⁾ EUVL C 354, 4.12.2013.

⁽⁴⁾ EUVL C 183, 14.6.2014.

⁽⁵⁾ EU:n urheiluministerien epävirallisessa kokouksessa annetuissa puheenjohtajan päätelmissä viitataan asiakirjaan "Liikuntaa koskevat EU:n suuntaviivat: Suositellut toimenpiteet terveyttä edistävän liikunnan tueksi (2008)". http://ec.europa.eu/sport/library/doc/c1/pa_guidelines_4th_consolidated_draft_en.pdf

⁽⁶⁾ Lasten lihavuutta koskeva EU:n toimintasuunnitelma 2014–2020 (http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/docs/childhoodobesity_actionplan_2014_2020_en.pdf).

⁽⁷⁾ KOM(2005) 637.

Teollisuusmaissa alle 5-vuotiaiden lasten ylipainon ja lihavuuden esiintyminen lisääntyi 8 prosentista vuonna 1990 12 prosenttiin vuonna 2010, ja tämän osuuden odotetaan nousevan 14 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä ⁽⁸⁾. Liikunnan puutteella on kielteisiä vaikutuksia myös terveydenhuoltojärjestelmien ja koko talouden kannalta. Arvioiden mukaan vuosittain noin 7 prosenttia EU-valtioiden terveystasotilastoista menee lihavuuteen liittyvien sairauksien hoitoon ⁽⁹⁾.

7. Näiden lapsuusiän terveys- ja kehitysongelmien ehkäisemiseksi on edistettävä kaikkien lasten (mukaan lukien vammaiset lapset) fyysistä aktiivisuutta. Varhaiskasvatuksessa vietettävät vuodet ovat tärkeitä, koska perustaidot kehittyvät tässä vaiheessa. Leikin ja liikunnan avulla lapset oppivat ja harjoittelevat koko elämän mittaan tarvittavia taitoja. Tämä oppimisprosessi eli motoristen taitojen kehittyminen ei aina etene luonnostaan. Näin ollen on erittäin tärkeää edistää lasten liikuntamahdollisuuksien luomista ja niistä tiedottamista.
8. WHO on määrittänyt riittämättömän liikunnan neljänneksi tärkeimmäksi ennenaikaisia kuolemia ja sairauksia aiheuttavaksi riskitekijäksi maailmassa ⁽¹⁰⁾. Liikunnan edut tunnetaan laajasti. Liikunta on tehokkaimpia keinoja ehkäistä ennalta ei-tarttuvia tauteja, torjua lihavuutta ja ylläpitää terveellistä elämäntapaa ⁽¹¹⁾. On myös olemassa yhä enemmän näyttöä liikunnan sekä mielen- ja kognitiivisten prosessien välisestä positiivisesta korrelaatiosta ⁽¹²⁾.

WHO:n raporteissa ⁽¹³⁾ on osoitettu, että kohtuullisen rasittavan tai rasittavan urheilun tai liikunnan säännöllinen harjoittaminen ⁽¹⁴⁾ (vähintään 60 minuuttia päivässä kouluikäisten lasten ja 3 tuntia päivässä varhaiskasvatuksessa olevien lasten osalta) luo liikunnan harrastamiselle pitkän aikavälin edellytykset, jotka vahvistuvat teini- ja aikuisiässä ⁽¹⁵⁾. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että kun lapset alkavat harrastaa liikuntaa varhaisessa iässä, heidän akateeminen suoriutumisenensa on usein parempaa, heillä on vähemmän käytöshäiriöitä ja kuriongelmia ja he pystyvät keskittymään luokkahuoneessa pidempään kuin koulutoverinsa ⁽¹⁶⁾.

9. Kouluympäristöllä on tässä yhteydessä erityisen merkittävä rooli, koska lapset liikkuvat ja urheilevat koulussa. Näin koulut ja opettajat edistävät lasten liikunnanharjoittamista varhaiskasvatuksen ja urheilukerhojen ohella. Myös vanhemmilla, perheellä ja laajemmalla yhteisöllä on lasten kannalta merkittävä rooli.
10. Asiantuntijoiden mukaan alle 12-vuotiaillelapsille soveltuvaa liikuntaa olisi järjestettävä ikäryhmittäin ⁽¹⁷⁾. Varhaiskasvatuksessa ja alakoulussa on jäseneltyä ja jäsenitelemätöntä toimintaa, joka auttaa lapsia kehittämään erilaisia taitoja kuten juokseminen, hyppiminen ja heittäminen.

⁽⁸⁾ www.toybox-study.eu

⁽⁹⁾ Lasten lihavuutta koskeva EU:n toimintasuunnitelma 2014–2020.

⁽¹⁰⁾ Global Recommendations on Physical Activity for Health, WHO, 2010.

⁽¹¹⁾ Lee IM, Shiroma EJ, Lobelo F, Puska P, Blair SN, Katzmarzyk PT, Lancet Physical Activity Series Working Group. Effect of physical activity on major non-communicable disease worldwide: an analysis of burden of disease and life expectancy, heinäkuu 2012, Lancet.

⁽¹²⁾ Strong, WB, RM Malina, CJR Blimkie, SR Daniels, RK Dishman, B Gutin, AC Hergenroeder, A Must, PA Nixon, JM Pivarnik, T Rowland, S Trost, F Trudeau (2005), "Evidence Based Physical Activity for School-Age Youth", The Journal of Pediatrics, 146(6): 732–737.

Yhdysvaltojen terveys- ja sosiaalipalveluministeriö. Physical Activity Guidelines Advisory Committee Report, 2008. (<http://www.health.gov/paguidelines/Report/pdf/CommitteeReport.pdf>) Saint-Gallenin yliopiston tutkimus vuodelta 2011.

Global recommendations on Physical Activity for Health, WHO, 2010 (http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44399/1/9789241599979_eng.pdf).

⁽¹³⁾ Yhdysvaltojen terveys- ja sosiaalipalveluministeriö. Physical Activity Guidelines Advisory Committee Report, 2008. (<http://www.health.gov/paguidelines/Report/pdf/CommitteeReport.pdf>) Saint-Gallenin yliopiston tutkimus vuodelta 2011.

Esim. Department of Health and Aging: National Physical Activity Guidelines for Australians.

⁽¹⁴⁾ Canberra: Commonwealth of Australia, 2014 tai UK Physical activity guidelines and National Health Service (NHS) in England: Physical activity guidelines for children (under five years) (<http://www.nhs.uk/Livewell/fitness/Pages/physical-activity-guidelines-for-children.aspx>).

⁽¹⁵⁾ G.J. Welk, J.C. Eisenmann, et J. Dolman, "Health-related physical activity in children and adolescents: A bio-behavioural perspective", The handbook of physical education, toim. D. Kirk, D. Macdonald ja M. O'Sullivan, Lontoo: Sage Publications Ltd., 2006, s. 665–684.

⁽¹⁶⁾ Physical Activity May Strengthen Children's Ability To Pay Attention <http://www.sciencedaily.com/releases/2009/03/090331183800.htm> and "The Association between school-based physical activity, Including Physical education and academic performance" U.S. Yhdysvaltojen terveys- ja sosiaalipalveluministeriö, heinäkuu 2010 http://www.cdc.gov/healthyyouth/health_and_academics/pdf/pape_paper.pdf

⁽¹⁷⁾ Kategoriat ovat kanadalaisen pitkän aikavälin urheilullista kehitystä koskevan käsitteen "Long-Term Athlete Development (LTAD)" mukaisia.

11. Muutamat jäsenvaltiot ovat jo kehittäneet eriasteisesti erilaisia kansallisia strategioita, joilla kannustetaan kehittämään motorisia taitoja varhaislapsuudessa sekä liikunta- ja urheilutoimintaa alle 12-vuotiaille lapsille, useimmiten yhteistyössä urheilualan ja urheilukerhojen tai -liittojen kanssa ⁽¹⁸⁾.
12. Terveyttä edistävää liikuntaa käsittelevä asiantuntijaryhmä (HEPA XG) antoi toimeksiantonsa mukaisesti kesäkuussa 2015 joukon suosituksia, joilla kannustetaan kouluja antamaan liikuntakasvatusta, mukaan lukien motoristen taitojen kehittäminen varhaislapsuudessa.

III KEHOTTAVAT EU:N JÄSENVALTIOITA:

13. Harkitsemaan eri alojen välisten poliitikkojen täytäntöönpanoa muun muassa koulutus-, nuoriso- ja terveysalan kanssa liikunnan ja motoristen taitojen edistämiseksi varhaislapsuudessa ottaen huomioon erityisesti HEPA XG:n seuraavat suositukset:
 - Lisätään tietoisuutta mahdollisuuksista edistää lasten liikuntaa kehittämällä motorisia perustaitoja ja fyysisiä valmiuksia esikoulun ja koulun aloittamista edeltävässä vaiheessa.
 - Saatetaan kaikki sidosryhmät koulussa ja sen ulkopuolella (opettajat, valmentajat, vanhemmat jne.) tietoisiksi siitä, kuinka tärkeää on kehittää lapsille sopivaa liikunta- ja urheilutoimintaa.
 - Luodaan suhteita koulujen ja asianosaisten organisaatioiden (urheilualalla, sosiaali- ja yksityissektorilla ja paikallisviranomaisten keskuudessa) välille opetussuunnitelmien ulkopuolisen toiminnan edistämiseksi ja lisäämiseksi.
 - Kannustetaan kouluja perustamaan yhteistyöpuitteet urheilujärjestöjen ja muiden paikallisten (kansallisten) urheilutoiminnan järjestäjien kanssa opetussuunnitelmaan kuuluvan ja sen ulkopuolisen toiminnan edistämiseksi ja sen varmistamiseksi, että saatavilla on laadukkaita ja turvallisia infrastruktuureja sekä välineitä liikuntakasvatusta ja opetussuunnitelman ulkopuolista tai koulun jälkeistä toimintaa varten, sekä panemaan täytäntöön paikallisia tiedotuskampanjoita.
 - Harkitaan aloitteita paikallisviranomaisten kannustamiseksi luomaan edellytyksiä koulumatkojen aktiivisen kulkemisen kehittämiseksi.
14. Kannustamaan ja tukemaan kaikille asianosaisille sidosryhmille (opettajat, vanhemmat, koulut, kerhot, kouluttajat jne.) asianmukaisella tasolla suunnattavia aloitteita, joilla edistetään asianmukaisia motorisia taitoja ja liikuntaa.
15. Kannustamaan asianmukaiseen urheiluun ja liikuntaan varhaisimmasta lapsuudesta varhaiskasvatus- ja alakoulu-vaiheeseen lasten erityistarpeiden ja iän mukaisesti antaen ohjausneuvontaa ohjaajille ja opettajille.
16. Kannustamaan kampanjointiin ja tietojenantamiseen niin kansallisella, alueellisella kuin paikallistasollakin kiinnostuksen herättämiseksi lasten motorisia taitoja ja liikuntakasvatusta edistävään toimintaan.
17. Kannustamaan vanhempia, perhettä ja laajempaa yhteisöä osallistumaan aktiivisesti liikuntaan lastensa kanssa asianmukaisia tiloja hyödyntäen (esim. pyörätiet ja turvalliset leikkiuistot).
18. Harkitsemaan aloitteiden tukemista lasten urheiluinfrastruktuurin parantamiseksi erityisesti koulutuslaitoksissa samalla kun edistetään paikallistason yhteistyötä koulujen ja urheilukerhojen välillä asianmukaisten laitteiden ja tilojen tarjoamiseksi lapsille.

⁽¹⁸⁾ Esimerkiksi: Ranskassa on monen urheilulajin liittoja (Ufolep, Usep) sekä yhden urheilulajin liittoja (voimistelu tai uinti), jotka tarjoavat erityisvalmennusta 0–6-vuotiaille lapsille. Alankomaissa taaperoikäisille lapsille tarjotaan mm. voimistelu- ja uintitunteja. Itävallassa ”Kinder gesund bewegen” (”Liikuta lapsia terveellisesti”) -ohjelmalla pyritään kehittämään yhteistyötä urheilukerhojen ja lastentarhojen / peruskoulun ala-asteiden välillä sekä edistämään aktiivista elämäntapaa tarjoamalla liikuntamahdollisuuksia 2–10-vuotiaille lapsille.

19. Harkitsemaan kannusteiden tarjoamista lasten liikuntaa edistäville urheilujärjestöille ja -kerhoille, kouluille, koulutuslaitoksille, nuorisokeskuksille sekä muille julkisille tai vapaaehtoisjärjestöille.

IV KEHOTTAVAT EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTON PUHEENJOHTAJAVALTIOITA, JÄSENVALTIOITA JA KOMISSIOTA TOIMIVALTUUKSIENSA PUITTEISSA:

20. Panemaan merkille HEPA XG:n suositukset tulevan poliittisen toiminnan perustana niin EU:n kuin jäsenvaltioidenkin tasolla, koska suosituksissa esitetään näyttöön perustuvia tietoja ja käytännön etenemissuuntia.
21. Tehostamaan yhteistyötä lasten motorisista taidoista ja liikuntakasvatuksesta vastaavilla politiikan aloilla HEPA XG:n suositusten mukaisesti erityisesti urheilun, terveyden, koulutuksen, nuorison ja liikenteen aloilla.
22. Harkitsemaan erityisesti Euroopan urheilun teemaviikkoon liittyviä aloitteita, joilla tuettaisiin ja edistettäisiin kouluissa ja opetussuunnitelman ulkopuolella järjestettävää urheilutoimintaa.
23. Edistämään tarpeen mukaan kansallisten seurantajärjestelmien, tutkimusten tai arviointien täytäntöönpanoa, jotta voidaan kartoittaa, miten paljon ja missä muodossa lapset harrastavat liikuntaa.
24. Pohtimaan, miten motoristen taitojen kehittymisen edistämistä varhaislapsuudessa ja strategioita lasten istuvan elämäntavan torjumiseksi voidaan käsitellä tehokkaammin EU:n tason tulevissa toimissa.
25. Edistämään taloudellisen tuen antamista motorisiin taitoihin ja liikuntakasvatukseen liittyviin aloitteisiin nykyisten EU:n ohjelmien, kuten Erasmus+-ohjelman sekä Euroopan rakenne- ja investointirahastojen kautta, sekä panemaan tyytyväisinä merkille komissiolta saatavat lisätiedot EU:n rahoitusohjelmien soveltamisesta urheilun hyväksi.

V PYYTÄVÄT EUROOPAN KOMISSIOTA:

26. Edistämään ja tukemaan parhaiden käytäntöjen jakamista lasten motorisista taidoista ja liikuntakasvatuksesta EU:n piirissä.
27. Parantamaan näyttöpohjaa tukemalla määrällisten ja laadullisten tietojen keräämistä ⁽¹⁹⁾ lasten liikunnasta, kuntokartoituksista ja urheiluun osallistumisesta varhaiskasvatuksessa ja kouluissa ja niiden ulkopuolella tiiviissä yhteistyössä WHO:n kanssa.
28. Kehittämään yhteistyössä tieteellisten asiantuntijoiden kanssa, mukaan lukien WHO, lasten liikuntaa varhaiskasvatustalpalveluissa, kouluissa ja urheilukerhoissa koskevat suuntaviivat, jotka suunnataan erityisesti poliittisille päättäjille, paikallisviranomaisille, vanhemmille, perheille ja laajemmalle yhteisölle.

VI KEHOTTAVAT URHEILUALAA HARKITSEMAAN SEURAAVAA:

29. Erilaisten kilpailuun perustumattomien, lapsille soveltuvien ja heidän tasolleen mukautettujen urheilumuotojen tarjoaminen lasten terveyden ja persoonallisuuden kehittämisen edistämiseksi.
30. Kouluissa ja opetussuunnitelman ulkopuolella järjestettävää urheilutoimintaa sekä varhaislapsuuden motorisia taitoja edistävän toiminnan tukeminen, myös Euroopan urheilun teemaviikon yhteydessä.

⁽¹⁹⁾ Perustuu terveyttä edistävää liikuntaa koskevassa neuvoston suosituksessa määriteltyyn seurantakehykseen (26. marraskuuta 2013).

31. Osallistuminen tiiviiden kumppanuuksien, yhteisten tavoitteiden ja tiedotuskampanjoiden kehittämiseen kuntien ja yhteisöjen sekä muun muassa koulutus-, nuoriso- ja terveysalojen kanssa istuvan elämäntavan torjumiseksi edistämällä urheilua koulussa ja sen ulkopuolella.
 32. Vahvempi sitoutuminen sellaisten urheilu- ja liikunta-aloitteiden edistämiseen, joilla pyritään torjumaan lasten istuvaa elämäntapaa kumppanuudessa ja yhteistyössä yksityisen ja julkisen sektorin kanssa.
-

LIITE

Poliittinen tausta

1. Euroopan liikuntakasvatuksen teemavuosi (EYES 2004), jonka yhteydessä korostettiin urheilun merkitystä koulutuksessa ja kiinnitettiin huomiota urheilun laajaan yhteiskunnalliseen merkitykseen;
2. Euroopan komission 11. heinäkuuta 2007 esittämä urheilun valkoinen kirja, jossa korostetaan liikunnan merkitystä ja todetaan: ”Koulussa tai yliopistossa urheilutoimintaan käytetty aika on hyödyksi sekä terveydelle että opinnoille, ja tätä seikkaa on syytä korostaa.” ⁽¹⁾
3. Euroopan komission vuonna 2007 hyväksymä ravitsemukseen, ylipainoon ja lihavuuteen liittyviä terveystieteitä koskeva eurooppalainen strategia ⁽²⁾, jossa kannustetaan liikuntaan ja asetetaan painopisteeksi lapset ja alemmat sosioekonomiset ryhmät sekä korostetaan, että ”lapsuuden aikana voidaan juurruttaa terveelliset käyttäytymismallit ja oppia tarvittavat taidot terveellisten elintapojen säilyttämiseksi. Koulut ovat selvästi ratkaisevassa asemassa.” ⁽³⁾
4. Euroopan parlamentin 30. lokakuuta 2007 hyväksymä mietintö urheilun asemasta koulutuksessa ⁽⁴⁾ ja samanniminen päätöslauselma, joissa kehoitetaan ”jäsenvaltioita ja toimivaltaisia viranomaisia varmistamaan, että koulujen ja esikoulujen opetusohjelmissa painotetaan entistä enemmän terveystieteitä ja että niissä edistetään esikoululaisille sopivia erityisiä liikuntamuotoja”.
5. Euroopan komission 18. tammikuuta 2011 päivätty tiedonanto ”Urheilun eurooppalaisen ulottuvuuden kehittäminen”, jossa tunnustetaan tarve ”tukea elinikäistä oppimista koskevassa ohjelmassa innovatiivisia koululiikuntaan liittyviä aloitteita” ⁽⁵⁾.
6. Urheiluministerien konferenssissa 28.–30. toukokuuta 2013 hyväksytty ”Berliinin julistus” (MINEPS V), ”jossa korostetaan, että liikuntakasvatus on keskeinen tekijä, jonka kautta lapset oppivat elämäntaitoja, kehittävät malleja elinikäiselle osallistumiselle liikuntaan ja terveelliselle elämäntavalle” ja painotetaan ”osallistavan, opetussuunnitelman ulkopuolisen koulu-urheilun tärkeää roolia lasten ja nuorten varhaisessa kehityksessä ja koulutuksessa”.
7. Euroopan komission vuonna 2014 käynnistämä lasten lihavuutta koskeva EU:n toimintasuunnitelma 2014–2020 ⁽⁶⁾, jossa Euroopan komissio korostaa kahdeksalla keskeisellä toiminta-alueella terveellisempien ympäristöjen edistämistä erityisesti kouluissa ja esikouluissa ja liikuntaan kannustamista.

⁽¹⁾ KOM(2007) 391 lopullinen.

⁽²⁾ KOM(2007) 279 lopullinen.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_wp_en.pdf

⁽⁴⁾ A6-0415/2007.

⁽⁵⁾ KOM(2011) 12 lopullinen.

⁽⁶⁾ 24. helmikuuta 2014 (päivitetty 12. maaliskuuta ja 28. heinäkuuta 2014).